

Таким чином, сьогодні під час навчання майбутніх перекладачів / тлумачів аудіювання іншомовного гендерно-маркірованого діалогічного мовлення слід вирішити ряд методичних проблем:

1. Ознайомити майбутніх перекладачів / тлумачів з особливостями сприйняття на слух стилів спілкування.

2. Скласти систему вправ, спрямованих на навчання майбутніх перекладачів / тлумачів слухового аналізу фоностилістичних особливостей просодичного оформлення усного діалогічного мовлення (дозволена гучність, діапазон звучання, темп, розташування пауз, ритм висловлювань, термінальні тони, передядерні зразки та акцентуація висловлювань), включаючи сегментацію та тембральні маркіровки, що є характерними для того чи іншого дискурсу в рідній та іноземній мовах.

3. Розробити таку методику, яка сприятиме розвитку у майбутніх перекладачів / тлумачів навичок виявлення дистинктивних особливостей чоловічого та жіночого усного діалогічного мовлення, що є характерними для того чи іншого дискурсу в рідній та іноземній мовах, під час слухового сприйняття мовлення.

4. Навчити майбутніх перекладачів / тлумачів обирати адекватну стратегію комунікативної поведінки на базі слухового аналізу просодичного оформлення гендерно-маркірованого діалогічного мовлення, реалізація якого можлива, якщо у перекладачів / тлумачів сформовані навички аудіювання «чоловічого» та «жіночого» усного діалогічного мовлення.

Паралінгвістичні особливості мовлення, що звучить, можуть бути гендерно-маркірованими та гендерно-нейтральними і надавати додаткову конотацію висловлюванням.

Запропоновані види вправ з системи вправ, що розроблюється нами, відносно підготовки майбутніх перекладачів / тлумачів до розпізнання на слух гендерних відмінностей засобами просодії сприяють розвитку навичок слухового аналізу фоностилістичних особливостей просодичного оформлення гендерно-маркірованого діалогічного мовлення у майбутніх перекладачів / тлумачів. Дані навички є необхідними для перекладачів / тлумачів в їхньої професійної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бровченко Т. О., Корольова Т. М. Фонетика англійської мови (контрастивний аналіз англійської та української вимови): Підручник. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – С. 251-252.
2. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2008 – С. 101.
3. Мирам Г. Э., Дайнеко В. В, Гон А. М., Тарануха Л. А., Грищенко М. В. Basic translation: A course of lectures on translation theory and practice for institutes and departments of international relations. - Second edition revised and amended. – Киев: Эльга, 2006. – 280 с.
4. Тарнопольский О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник. – К.: Фірма «ІНКОС», 2006. – С. 155.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олександра Попова – аспірант кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Наукові інтереси: перекладознавство.

ТРУДНОШІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ І ПРОБЛЕМА НЕПОВНОЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Богдан СТАСЮК (Кіровоград, Україна)

Стаття присвячена труднощам коректної інтерпретації і перекладу заголовків художніх творів та їх складових. Основний наголос зроблено на проблемі лексичної неповноеквівалентності сильної позиції тексту.

The article runs about some difficulties regarding the correct interpretation and translation of the fiction works titles and subtitles. The problem of the lexical semiequivalence of the text strong position is emphasized.

Заголовок – один із найважливіших структурних елементів будь-якого тексту, особливо, коли цей текст є художнім. У такому разі його невід’ємні риси: чіткість, афористичність і здатність нести ідею (тему) твору в конденсованому вигляді [8: 272], – задають високі критерії еквівалентності, недосягнення яких перекладачем відчуватиметься особливо гостро.

Нашим завданням є показати, що інтерпретація, а з нею і досягнення належного рівня еквівалентності перекладу заголовка інколи становить проблему, розв'язання якої виходить за межі *стандартної* програми підготовки перекладачів. Безсумнівна необхідність подолання даної проблеми і становить **актуальність** перекладознавчого дослідження сильної позиції тексту, особливо, в контексті досліджуваної нами проблеми еквівалентності лексичних одиниць, які загалом і виступають у ролі заголовків. **Об'єктом** дослідження є деякі заголовки роману британського письменника Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings» (1954/55), а його **предметом** – еквівалентність і неповноеквівалентність у відношеннях сильних позицій текстів мовами оригіналу та перекладу.

Для початку ми пропонуємо розглянути заголовок зазначеного вище твору. «The Lord of the Rings» – іменне двокомпонентне словосполучення із прийменниковим зв'язком керування.

Із граматичної точки зору (на синтактичному рівні) еквівалентність наближена до абсолютної: розбіжність полягає лише в характеристиці керування, зумовленій ступенем синтетизму мов: в англійській воно прийменникове, а в українській – відмінкове.

Розглянемо, чи справді з лексичної точки зору еквівалентність досягнута в достатніх межах. Розглянемо структуру словникової статті слова *lord*. Для нас суттєвими є перші три значення лексеми: 1) One having power and authority; 2) God, Christ; 3) A man of rank or high position [18: 1337].

Тепер поглянемо, які варіанти перекладу пропонує англо-український словник: 1) пан, володар, повелитель, владар, добродій; 2) Господь Бог, Христос; 3) лорд, пер Англії, член палати лордів [...] 4) господар, хазяїн, власник; 5) магнат [...] [1 (1: 688 – 689)].

Структура англійського тлумачного словника передбачає виокремлення детальніших значень лексеми (1: a, b, c, d тощо), котрі перебувають на межі між окремим лексичним поняттям (**набором** ознак, з допомогою котрих люди визначають, можна назвати даний предмет даним словом чи ні) і семантичною долею / семою (*окремою такою ознакою*) [3: 55]. Такий висновок дозволяє зробити те, що 7-е **значення** слова *lord* згідно англо-українського словника – «*жарт.* чоловік» [1: 689] – виступає окремим поняттям, рівним, наприклад, поняттям «Господь Бог» або «лорд...», а згідно англійського тлумачного словника Мерріамів – Вебстера воно є всього-лише підваріантом е) 1-го значення – «1e) a husband» [18: 1337].

Проаналізувавши сукупність всіх значень англ. слова *lord*, можна сказати, що питомою семою в двох із трьох основних лексичних поняттях, котрі формують ядро лексеми, є «наявність ієрархічного зв'язку, притаманного феодалній системі»: «ruler by *hereditary* right (1a), one to whom a fee or estate is held in *feudal* tenure (1b), a tenant in capite of the king or other *feudal* superior (3a)» [Ibid.]. Зіставляючи всі пропоновані перекладним словником значення, ми не зустрічаємо жодної лексеми, яка б зберігала цю жорстку кореляцію на *феодалне* суспільство в еквівалентних українських лексичних поняттях. У перекладознавстві такий випадок традиційно кваліфікується як часткове накладання і частковий незбіг фонів поняттєво еквівалентних слів. Відтак ми не можемо говорити про цілковиту еквівалентність фонів (по суті, асоціативних рядів, не засвідчених словниками) англ. лексеми *lord* і будь-якої із запропонованих українським перекладним словником (за винятком реалії «лорд»), так само, як ми не можемо і стверджувати, що дані лексеми не є еквівалентами. На нашу думку, у таких випадках можна говорити про *перекладацьку неповноеквівалентність*. Власне, сам термін ми запозичуємо у Є. М. Верещагіна і В. Г. Костомарова, які під ним розуміли розбіжність у кількісному та якісному наборах непоняттєвих сем, що характеризують те чи інше слово (вірніше, його лексичний фон), у нібито еквівалентних слів, які відносяться до різних мов [3: 57]. Однак ми пропонуємо залучити цей термін у семасіологічну площину із наступним визначенням: **перекладацька неповноеквівалентність** – це *сміслова, якісна та кількісна асиметрія набору ключових для визначення об'єму сигніфікатив сем, конотем та інших дискретних компонентів окремих рівнів у структурі значення слова*.

Після виявлення непоняттєвої семи в складі лексеми, яку розглядає перекладач, – і особливо в тому випадку, коли ця лексема вживається у сильній позиції тексту – одразу постає питання про можливість адекватного відображення всіх суттєвих сем. Нагадаємо, що

адекватним перекладом називається такий, що описує «найвищий ступінь передачі денотативного або конотативного значень слів, значення словосполучень і речень, зміст, виразність, образність і прагматичний підтекст / інтенцію фрагментів або цілих текстів мови-оригіналу з допомогою доступних засобів мови, на яку здійснюється переклад» [5: 12]. Звернімо також увагу на ту частину визначення, що говорить про «прагматичний підтекст / інтенцію», адже інше визначення називає адекватним такий переклад, «при якому досягається семантично-стилістична або (! – Авт.) функціональна відповідність мовним засобам першотвору» [2: 26].

Нажаль, укр. лексема «володар», використана чотирма перекладачами роману «The Lord of the Rings», не відображає ні яскравої прив'язаності поняття до феодальної культури (вираженого на межі лексичного значення і асоціативних зв'язків слова *lord*), ні до його формальної (а в контексті християнського світобачення Дж. Р. Р. Толкіна – і концептуальної) нерозчленованості із лексичним значенням «Бог, Христос». Цікаво, що за збігом обставин паралель між світським «володарем» і Богом вдалося зберегти в перекладах роману більшістю європейських мов: нім. «Der Herr der Ringe», фр. «Le Seigneur des Anneaux», ісп. «El Señor de los Anillos», іт. «Il Signore degli Anelli», чеськ. «Pán Prstenů» тощо [15].

Із непоняттєвими семами перекладач зіштовхується і при перекладі другого компоненту заголовку роману – «the Rings», хоча і в зворотному напрямі: англ. *ring* відповідає укр. *перстень, каблучка, обручка* [1 (2: 261)]. З одного боку, можна сказати, що тут ми маємо справу з випадком, коли об'єм денотативного значення одиниці мови оригіналу покривається сукупністю значень декількох одиниць мови перекладу [7: 113], але з іншого боку, «Словник української мови» не визначає принципових різниць між усіма трьома значеннями: «каблучка – те саме, що перстень; обручка – [...], каблучка, перстень» [11 (4: 65); 11 (5: 573)]. Водночас «Словник синонімів української мови» виділяє, що перстень має прикрасу – камінь, печатку тощо [10 (1: 653)]. Тут проявляється класичний випадок неповноеквівалентності лексичного фону, котре реєструється не тлумачним словником, а синонімічним, а відтак до денотативного значення має лиш опосередковане відношення.

Розглянемо тепер докладніше систему заголовків у романі «The Lord of the Rings». Традиційно роман поділяється на три частини і шість книг: відповідно, «The Fellowship of the Ring» («The Ring Sets Out» + «The Ring Goes South»), «The Two Towers» («The Treason of Isengard» + «The Ring Goes East») і «The Return of the King» («The war of the Ring» + «The End of the Third Age»). Зверніть увагу, якою частотністю характеризується ключове слово *ring* (що тільки посилює вагу коректної його інтерпретації). У перекладах відповідно: «Хранителі Персня», «Дві Вежі», «Повернення короля» [13] і «Братство Персня», «Дві вежі», «Повернення короля» [12]. Надзвичайно цікавим, із нашої точки зору, виглядає етимологічний фон слова *fellowship*, «the companionship of persons on equal and friendly terms : COMPANY, SOCIETY» [18: 836]. Так, його твірна основа *fellow* походить від д.-ісл. *fēlagi*, «той, хто кладе гроші», причому, що корінь *fē* означає як «гроші», так і «худоба, вівці». У свою чергу, *companionship*, через який визначається лексема походить від *companion*, нар.-лат. **comprānia*, «ті, що разом їдять хліб», як-от воїни чи купці у поході [Ibid.; 4 (1: 541)]. У лексемі *хранитель* (якщо не враховувати її книжний характер, тобто певних видозмін на прагматичному рівні слова-знака) така глибока «лексична асоціативність» відсутня [11 (11: 137)]. У слова же *братство*, крім основного («група, товариство людей, об'єднаних спільною діяльністю і метою, які додержуються певних установлених ними правил» [Ibid. (1: 231)]), є алюзивний потенціал – адже братствами свого часу називали культурно-просвітницькі організації українських міщан. Більше того, похідним від нього словом *братчик* називали козака-січовика [Ibid.]. Проте, на нашу думку, ще сильнішою в прагматичному плані є лексема *товариш* і похідне від нього *товариство*. По-перше, це (майже) абсолютні синоніми згаданих вище одиниць, по-друге, вона має аналогічний із *братчиком, братством* алюзивний потенціал, оскільки є традиційним перифразом козацьких громад, і, по-третє, етимологічно є запозиченим із тюркських мов, у яких означало супутника по транспортуванню *товару*, худоби, що в давні часи була аналогом грошей [4 (5: 586)]. Це надзвичайно сильно перегукується із етимологією слова *fellow* і має надзвичайно глибокі

нашарування різних смислів і значень, котрі цілком відповідають духові толкінівської творчості, про що ми вже писали вище.

Іншою не позбавленою двозначностей лексемою є *tower*. Хоча основна сема слова *tower* – «a building or structure designed primarily for elevation that is higher than its diameter and high relative to its surroundings, that may stand apart (as a round tower, campanile, or pagoda), be attached (as a church belfry) to a larger structure, or project above or out from a wall, and that may be of skeleton framework (as an observation or transmission tower)» [18: 2418], можливо, через вплив *The Tower of London* для пересічного англійського мовця його семантичне поле тепер включає і ширше значення – «фортеця, укріплення», про що непрямо свідчать рідше вживані значення «b : such a structure used as a defense : CITADEL, FORTRESS; c: fortified prison» [Ibid.]. Художня інтерпретація заголовку передбачає обидва варіанти (черговий прояв зрощеності сем в одне неподільне поняття). І Two Towers можна розуміти і як опозицію *фортець* Ізенгард та Мінас-Тіріт, або *фортець* Мінас-Тіріт та Мінас-Моргул чи як протистояння конкретних архітектурних споруд – *вежі* Ортханк та *Вежі* Ектеліона. Найдивнішим проявом англоцентричності цього підзаголовка виступає те, що нерозчленованість сем «вежа» та «фортеця» перейшла і у вигадану ельфійську мову синдарин, у якій іменник *minas* позначає обидва поняття [16].

Ми не можемо обминути увагою прагматичні смисли, які пов'язані із заголовком останньої частини роману «*The Return of the King*». Вище ми вже писали про «феодальні» підсмисли і значення, характерні у своїй нереалізації через переклади лексеми *lord*. Однак це не єдині прояви специфічного середньовічного духу твору Дж. Р. Р. Толкіна, проявлені в мовній тканині книги. *Релікти європейського феодального устрою* проявляються, в першу чергу, в житті держави Гондор як наближеної до ідеалу такої культури. Але передусім слід зробити наступне зауваження: Дж. Р. Р. Толкін був переконаним католиком і монархістом, – і це сильно відбилосся на його баченні «досконалої держави». У романному хронотопі Гондор – монархія без монарха, останній король якої загинув ошуканим у нерівному бою, не залишивши по собі спадкоємця, що вже само по собі мислиться як важкий удар по державі, котра занепадає чимдалі швидше від цього моменту (відгомін мотиву Wasteland із артурівського циклу?). Тепер у Гондорі при владі Намісники – *Stewards*. Ця лексема (англ. *управлінець, головний камергер, мажордом, сенешаль*) співзвучна з одіозним для більшості англійців-протестантів (але тільки не для Дж. Р. Р. Толкіна!) прізвищем Stewart / Stuart, яке, зрештою, і походить від даного слова. **Стюарти** – остання династія монархів-католиків в Англії, останніх королів, що користувалися повагою британських папів. Тим паче, що Карла I Стюарта було скарано на горло – річ безпрецедентна для феодального права – а останнього британського за походженням монарха Якова II на престолі змінив король із материка, з Голландії, Вільгельм Оранський. В Гондорі, як і в Англії свого часу, простий люд сподівається на «*Повернення короля*», який відновить колишню велич держави – ще один мотив артурівського циклу легенд. До речі, за 100 років до Дж. Р. Р. Толкіна у Шотландії ще жив «Прекрасний принц Чарлі» – Чарльз Едвард Стюарт (1720 – 1788), на претензії якого до влади сподівалося багато католиків. Всі ці смисли, весь цей лексичний фон можна вважати по праву захованим у названому вище словосполученні, назві одній із частин досліджуваного нами роману, сильній позиції тексту, у його скомпресованому сенсу. Із суто семантичної точки зору *Steward*, який фігурує в назві одного з розділів, – це, у найзагальнішому сенсі, без дрібних деталей, «l : one called to exercise responsible care over possessions entrusted to him» [18], тим часом, як запропонований українськими перекладачами *Намісник* – це «службова особа, яка від імені глави держави здійснює державну владу на якійсь території» [11 (5: 128)], досить точний еквівалент, хоча ми не можемо не зауважити, що *Steward* exercises responsible care, тобто здійснює нагляд, турбується, а *Намісник* – державну владу. У першому випадку посада entrusted, «довірена», а в другому влада дана від імені глави держави. Загалом, це не переходить межу релевантності сем, однак справляє неминучий вплив знов-таки на прагматику лексичного знака. Так само губляться запропоновані перекладачами еквіваленти в парадигмі лексичної системи, що відсилає до середньовічного антуражу. Так *намісник* не є якимсь спеціальним терміном, на відміну від пропонувананих словниками

мажордома, «дворецького, старшого лакея» [9: 510], *сенешаля*, «головного управителя королівського палацу» [Ibid.: 827], [1 (2: 437)].

Пропонуємо розглянути ще один характерний у плані встановлення відношень еквівалентності заголовок – «*Fog on the Barrow-downs*», у перекладах відповідно «*Імла над Могильниками*» й «*Імла над курганами*». Обидві перекладачки віддали перевагу слову *імла*, «повітря, густо насичене водяною парою; туман» [11 (4: 19)], перед традиційним *туманом*, «скупченням найдрібніших крапель води або кристалів льоду в нижніх шарах атмосфери, яке робить повітря непрозорим» [Ibid. (10: 316)]. Перекладний словник розмежовує різні (!) семантики *туман* і *імла*, не називаючи їх таким чином абсолютними синонімами, що зрештою нібито суперечить і тлумачному словнику, і словнику синонімів. Тож звернімося до контексту: «*The sun, a pale and watery yellow, was gleaming through the mist just above the west wall of the hollow in which they lay; north, south, and east, beyond the wall the fog was thick, cold and white... As they went down the mist became colder and damper, and their hair hung lank and dripping on their foreheads. When they reached the bottom it was so cold that they halted and got out cloaks and hoods, which soon became bedewed with grey drops.*» [17 (1: 181 – 182)]. Як бачимо, контекст подає дві цікаві деталі: перше, слова *fog* і *mist* фактично використовуються взаємозамінно (чому важко знайти пояснення, оскільки *fog* «is sometimes distinguished from mist in being less transparent» [18: 881]), по-друге, текст недвозначно натякає на низьку температуру. Поглянувши на українські тлумачення, стає зрозуміло, що *туман* підходить у даному контексті краще, позаяк також є скупченням і «...кристалів льоду» [11. (10: 316)]. У перекладах зазначений фрагмент виглядає наступним чином: «*Бліде й водянисте сонце ледь помітно світило понад західним краєм улоговини, де вони лежали; а з інших боків стіною стояв густий, білий і студений туман... Чим нижче, тим холоднішим та вологішим ставав туман, волосся гобітів змгло і прилипло до чола. У самому долі стало так холодно, що вони мусили дістати плащі з каптурами, і на них відразу почали осідати великі сиві краплини.*» [13 (1: 149 – 150)]. «*Водянисте блідо-жовтаве сонце ледь пробивалося крізь імлу над західним краєм заглибини, в якій вони лежали; на півночі, півдні та сході стіною стояв густий, білий і студений туман... Туман ставав дедалі холоднішим і вологішим, їхні чуприни намокли і поприлипали до лобів. А коли зійшли на саме дно, стало так холодно, що гобіти зупинилися і повитягали плащі з каптурками, які відразу вкрилися великими сивими краплинами.*» [12 (1: 150 – 151)]. Насторожує вибір О. В. Фешовець щодо пари *hollow* – *заглибина*, адже остання на відміну від англійського компонента («a depressed low part of a surface [...] esp. a small valley» [18: 1080]) не є географічним терміном: «будь-яка ямка, виїмка на якій-небудь поверхні» [11 (3: 78)]. У цьому відношенні *улоговина* видається кращою, коректнішою пропозицією – «велике заглиблення в рельєфі місцевості, западина з пологими схилами» [Ibid. (10: 431)], а суперечність із семою [велике] можна було б подолати демінутивною формою *улоговинка*.

Іншим складним елементом того самого заголовка стає квазітопонім *Barrow-downs*, що складається з двох частин: *barrow*, «2 a : a large mound of earth or stones over the remains of the dead and often enclosing a sepulchral cell or an apartment built of large rocks : TUMULUS» [18: 105], і *down*, «2 a : an undulating generally treeless upland with sparse soil; usually used in plural» [18: 320]. Його віртуальний характер, прозора внутрішня форма і зрозумілість для реципієнта – чинники, які однозначно вимагають перекладу значущої власної назви. Словники пропонують: *barrow* – курган, могила, пагорбок; могильний горбок; пригорок [1 (1: 105)], *down* – безліса височина, пагорб, невисоке голе плато [Ibid.: 320]; перекладачі обрали *Могильники* і *Кургани*, вирішивши відмовитись від передачі другого елемента, типового для власне англійського пейзажу, а тому наближеного до поняття географічної реальності, чим, власне, й ускладнюється вибір точного відповідника. *Курган* – «насип над стародавньою могилою» [11: (4: 406)] і надмірною фоновою інформацією не перевантажений. А от у випадку з *Могильниками* нам здається відбулася семантична підміна, адже *могильник* – це «стародавнє кладовище» [Ibid.: 773], що навряд чи можна вважати коректним еквівалентом *barrow*.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склад М. І. Балла. – К.: Освіта, 1996. – Т. 1 – 2.

2. Білоус О. М., Теорія перекладу (курс лекцій): Навчальний посібник. – Кіровоград: РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2002. – 116 с.
3. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство. – 3-е изд, перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1983. – 269 с. – (Б-ка препод. русского языка как иностранного).
4. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол.: О. С. Мельничук (голов ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1973 – 2006. – Т. 1 – 5. – (Словники України).
5. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: «Нова Книга», 2001. – 448 с.
6. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 272 с.
7. Латышев Л. К. Технология перевода. Уч. пос. по подготовке переводчиков (с нем. яз.). – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280 с.
8. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с. – (Nota bene).
9. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних сполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с. – (Б-ка держ. службовця. Держ. мова і діловодство).
10. Словник синонімів української мови: В 2-х томах / А. А. Бурячок, Г. М. Грацюк, С. І. Головащук та ін. – К.: Наук. думка, 1999-2000. – Т. 1 – 2.
11. Словник української мови / В 11 т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1 – 11.
12. Толкін Дж. Р. Р. Володар Перстенів. У 3-х част./Перекл. з англ. Олена Фешовець. – Львів: Астролія, 2004. – Ч. 1 – 3.
13. Толкін Дж. Р. Р. Володар перснів. Трилогія: В 3-х кн./Пер. з англ. А. В. Немірової. – Харків: Фоліо, 2003. – Кн. 1 – 3.
14. Володар... Каблучок? // Форум Арды-на-Куличках > Хобітон, 2003 – <http://www.kulichki.com/tolkien/forum/showthread.php?t=1382>
15. F.A.Q. по переводам и переводчикам Дж.Р.Р.Толкина, 2008 – <http://tolkienguide.narod.ru/faq.html>.
16. Ireland, Robert. A Tolkien Dictionary from Indexes to *The Lord of the Rings* and *The Silmarillion*, 2002. – <http://www.quicksilver899.com/Tolkien>.
17. Tolkien J. R. R. *The Lord of the Rings*: In 7 vol. – London: HarperCollins Publishers Ltd., 2001. – Vol. 1 – 7.
18. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged: In 3 vol. – Chicago, London, Toronto, Geneva, Sydney, Tokyo, Manila: Encyclopaedia Britannica Inc., 1976. – Vol. 1 – 3.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Богдан Стасюк – аспірант кафедри перекладу і загального мовознавства КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: художній переклад, історія українського перекладу, проблеми лексичної еквівалентності, адекватність перекладу.

ЛІНГВО-КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ СТИЛІСТИЧНОГО ПРИЙОМУ PUN (ГРА СЛІВ) (на матеріалі контрастивного аналізу корелюючих текстів)

Валерія СТОЛЯРЕНКО (Суми, Україна)

У статті розглянуто особливості утворення стилістичного прийому pun (гра слів), способи його передачі з мови оригіналу на мову перекладу, проаналізовано шляхи перекладу гри слів на матеріалі корелюючих текстів.

The peculiarities of formation of the stylistic device pun, the means of its rendering from the source language into target language are investigated in this article. The ways of its translation on the base of the correlate texts are analysed.

На мою думку “неперекладної гри слів” майже не існує. Справа майстра боїться.

Любимов М.О.

Вибір теми даної статті об’єктивується тенденціями сучасної лінгвістики до вивчення широкого кола стилістичних засобів та розроблення механізмів їх перекладу. Об’єктом дослідження виступає стилістичний прийом pun (гра слів), а предметом – його передача з мови оригіналу на мову перекладу. Частий вжиток цього явища, який трапляється не тільки в усіх жанрах вітчизняної та зарубіжної літератури, але також у повсякденному мовленні, та труднощі при його перекладі зумовлюють актуальність дослідження.

Основна стилістична мета гри слів – комічний ефект або сатиричне звучання визначеного пункту тексту, на якому зосереджується увага читача.

В основі гри слів може лежати помилкове тлумачення висловлювання одного мовця іншим. Непорозуміння, як правило, ґрунтується на:

- омонімії. Як, наприклад, у відомому випадку з *Pickwick Papers*:

When the fat boy, Mr. Wardle’s servant, emerged from the corridor, very pale, he was asked by his master: “Have you been seeing any spirits?” “Or taking any?” – added Bob Allen. У першому питанні слово “spirits” відноситься до надприродного, у другому – до спиртиних напоїв [7: 48];

- полісемії:

-Why did they let the turkey join the band? Because he had the drumsticks [8].